

MARIA JOSEP CUENCA

Vicerectora d'Investigació i Tercer Cicle

«EL NEOLIBERALISME HA CANVIAT LA FORMA D'ENTENDRE LA CIÈNCIA»

Martí Domínguez

El nou edifici de Rectorat, situat a l'antiga Facultat de Farmàcia, és veritablement enlluernador. Els amples corredors, els immensos vestíbuls, les solemnes escales, el doten d'una estètica majestàtica, una mica faraònica. Amb aquests escenaris, amb aquestes línies de fuga immenses, no és fàcil trobar un bon escenari fotogràfic: les persones es perden en les perspectives colossals. D'aquesta manera, el fotògraf de MÈTODE busca i rebusca un angle adient, un decorat sobri, on Maria Josep Cuenca es trobe còmoda, on s'oblidi que està sent sotmesa a un aclaparador reportatge fotogràfic. Acom-

«ÉS CERT QUE SER UN BON INVESTIGADOR ET DÓNA PRESTIGI EN LA UNIVERSITAT I, EN CANVI, PER FER UNA BONA DOCÈNCIA NO REPS AQUEST RECONeixEMENT»

panye el fotògraf i la seua resignada model pels llargs corredors, i per fi eixim a una ampla galeria, des d'on es contempla tota la ciutat, amb l'espadanya del Micalet al fons. Mentre Miguel Lorenzo canvia un dels seus objectius, Maria Josep Cuenca espera pacient, recolzada en la barana, que aquell suplici acabe el més aviat possible.

Al seu despatx, es relaxa una mica. Sorpren l'ordre absolut que impera en aquella sala: la taula, neta de qualsevol paper. El fotògraf continua buscant l'angle, ara mou un dels quadres de la paret, ara una planta: Maria Josep Cuenca assisteix amb un mig som-

Fotos entrevista: Miguel Lorenzo

riure a aquelles maniobres. A poc a poc comencem un diàleg, prudent però amb una certa complicitat. Maria Josep Cuenca fa temps que desenvolupa diferents tasques de gestió a la Universitat (entre altres, va ser directora del Servei de Normalització de la Universitat de València i coordinadora d'un Programa Erasmus), per la qual cosa coneix bé el funcionament intern de l'acadèmia. Però també és ben coneguda pels seus treballs en el camp de la sintaxi i de la lingüística aplicada a l'ensenyament de les llengües; en aquest punt és una investigadora amb una bona nòmina d'articles i llibres especialitzats.

La primera pregunta no resulta fàcil de plantejar –per la seua aparent trivialitat– però no em resistesc a formular-la. Tal com va el món, ser vicerectora d'Investigació és reconfortant?

Encara no ho sé. Espere que sí. Estar encarregada del Vicerectorat d'Investigació és un repte, que espere que done fruits, sobretot per a la Universitat. Confie que la meua gestió pugua contribuir a millorar la investigació. De tota manera, “tal com va el món” ser vicerector d'Investigació no sols és una tasca de gestió, sinó també de reivindicació de la feina de l'investigador en el desenvolupament de la ciència, com un estri fonamental per al benestar de la societat. Però un benestar no sols material, sinó també en altres nivells més relacionats amb els valors i la cultura. En aquest sentit un vicerectorat d'investigació té per davant una tasca reivindicativa molt forta, començant per la lluita per aconseguir finançament.

Aquest és cada vegada més limitat.

Actualment, és molt important lluitar per aconseguir recursos per a la investigació en general i per a la investigació bàsica. Amb la ideologia neoliberal imperant, la concepció de la ciència està modificant-se: cada vegada es busca més una ciència que tinga un producte immediat, el que es diu “innovació”, la qual, certament, és important i no és incompatible amb la recerca bàsica. És clar que els científics han de donar una resposta –un retorn, tot i que no és una paraula que m'agrada– a la inversió que la societat fa en ells. Però tot no es pot basar en això. La ciència sempre ha anat molt per davant del que són les necessitats de la societat, i potser aquesta és l'única manera d'avançar a llarg termini. El neoliberalisme està canviant la forma d'entendre la ciència i, a més, el suport actual a la recerca és clarament insuficient.

I com compagina la seua recerca filològica amb la ciència experimental?

Em qualifique de lingüista, és a dir, especialista en el llenguatge. Dit així és molt ampli. La meua especialització és la sintaxi catalana, però, com a lingüista, m'interessa pel llenguatge en general i treballo amb diferents llengües i en diferents llengües. Quant a l'orientació de la meua recerca, sóc una persona bastant teòrica; tanmateix, m'interessen les teories que tenen una aplicació. Per això sempre he passat de la lingüística teòrica –que no he abandonat mai– cap als aspectes de la lingüística aplicada, especialment a l'ensenyament de llengües i a la traducció. La recerca aplicada ha de partir d'unes hipòtesis, d'una teoria, que es posa a prova en el terreny aplicat i, d'aquesta manera, s'enriqueixen tant teoria com aplicació.

Les seues traduccions reflecteixen aquest estudi del llenguatge.

Per a un lingüista, traduir és un repte, una forma diferent de reflexionar sobre el llenguatge. Per a mi, traduir des de diferents llengües a diferents llengües és molt estimulant. La major part de treballs que he traduït no han partit d'una iniciativa pròpia, sinó que me n'han fet l'encàrrec. Això també és atractiu, perquè et veus obligada a ampliar les teues inquietuds.

I no tria el que tradueix?

És que no em dona temps! Vull dir que m'interessen moltes coses. Tinc tantes coses a fer... De vegades, tinc una mica la sensació de dispersió en les tasques de recerca i també pel que fa a altres activitats vinculades a l'ensenyament i la traducció; però sempre hi ha a sota un denominador comú: la sintaxi.

Per tant, el seu interès per un text no és tant el seu contingut sinó la seua sintaxi. La traducció del llibre *Els enciclopedistes i la música* d'Enrico Fubini és veritablement brillant i acurada.

M'interessa la traducció com a exercici que posa a prova els coneixements lingüístics, no solament de sintaxi. Procure fer les traduccions amb cura, la qual cosa és fàcil quan, com en el cas del llibre de Fubini, l'obra està ben escrita.

La seua visió de la ciència és de veres interessant, una mica infreqüent. Té una visió de la ciència, o per dir-ho així, del mètode, que s'acosta més a les ciències experimentals que a les humanitats?

Bé, és que sóc una persona una mica infreqüent! [Riu.] El llenguatge és el tret més destacat dels humans, i precisament des del llenguatge pots arribar a molts aspectes més: és un punt de trobada de les diferents "facetes" dels éssers humans, incloent-hi les socials i les

**«ELS CONTRACTES RAMÓN
Y CAJAL SÓN UNA INICIATIVA
EXCEL·LENT, PERÒ, QUÈ PASSARÀ
D'ACÍ A CINC ANYS AMB ELS DOS
MIL INVESTIGADORS QUE HAURÀ
CONTRACTAT EL MINISTERI? SE'LS
HAURÀ DE DONAR UNA NOVA
BECA? I DESPRÉS QUÈ?»**

biològics. D'altra banda, el llenguatge té un component molt científic: té unes regles. I és això el que m'interessa, trobar aquestes lleis.

Fa uns anys, en una entrevista que férem a l'actual rector, Francisco Tomás, quan ocupava el càrrec de vicerector d'Investigació, va comparar la situació dels becaris a la dels protagonistes de la pel·lícula *Full Monty*. Des d'aleshores, la situació dels investigadors no ha variat molt, en tot cas ha empitjorat.

La investigació està poc incentivada. A hores d'ara, investigar implica tantes hores de gestió que arriba un moment que ja no pots investigar. Tan sols es pot fer recerca amb il·lusió. El problema és que estem arribant a un punt en què no et deixen fer investigació. Per a tenir recursos, has de passar calvaris burocràtics: sol·licitud de projectes, justificacions, memò-

ries... També pot ser decebedor formar becaris quan saps que aquests molt difícilment trobaran un lloc de treball com a investigador. Pensar que tens un becarí durant quatre anys i que després anirà a l'atur crea una sensació de decepció no només en el becarí sinó també en el director de la recerca.

...anirà a l'atur sense atur...

Sí, i sense reconeixement professional. Està molt malament pagat, perquè cal pensar que els qui aconseguixen una beca són els millors de cada promoció; persones que han fet i fan un esforç enorme. I, en canvi, en el mercat laboral, gent molt menys preparada té un sou major i més reconeixement social. I, a més, quan acaba la beca, posem que amb prop de trenta anys, no saps què serà de la teua vida.

Però creu que aquest país vol potenciar la investigació en un futur? No ens estem transformant una mica en Las Vegas, en el parc recreatiu d'Europa?

No seria tan taxativa. És cert que es fan algunes polítiques “superficials”, polítiques de maquillatge, conjunturals per a justificar despeses en R+D. D'altra banda, s'està perdent la política a llarg termini. Per referir-nos a un cas concret i actual, els contractes Ramón y Cajal són una iniciativa excel·lent, però, que passarà d'ací a cinc anys amb els dos mil investigadors que haurà contractat el Ministeri? Se'ls haurà de donar una nova beca? I després què? Pensem que l'edat mitjana dels Ramón y Cajal de la convocatòria de 2002 és de trenta-cinc anys. Quan acaben la beca, en tindran quaranta, estaran més que qualificats en la investigació i, si no canvien les coses, hauran de buscar un lloc de treball.

Potser el pitjor que a hores d'ara et pot passar és que et donen una beca? És entrar en un atzucac.

El que passa és que l'investigador és per naturalesa una persona amb il·lusió i molts confien que podran eixir d'aquest carreró. Però si les esperances no es concreten, a la fi es crea una situació de frustració, que també afecta el director de la recerca perquè no pots passar el relleu, no pots tenir deixebles, després de tu no hi ha ningú que continue la recerca que has fet.

I hi ha una nòmina d'investigadors valencians molt brillants.

Efectivament. Crec que per això les polítiques d'investigació haurien d'aprofitar aquest potencial, aquesta il·lusió. I sovint el que es fa és balafiar aquests recursos.

Potser hi ha falta de difusió de la ciència valenciana. No creu que la societat desconeix gran part de la investigació que a hores d'ara es desenvolupa als nostres laboratoris?

Probablement, falta difusió. Però el que no sé és si això és feina també de l'investigador. Perquè al final el científic ha d'investigar, fer classes, fer gestions, anar a reunions de departament, participar en els òrgans de la universitat. I a més de tot això: divulgar! Això no és un investigador. Això és superman o superwoman. La tasca de divulgació és important, però no tinc clar que això siga necessàriament una tasca del mateix científic. L'investigador, en primera instància, ha d'investigar i, en molts casos, ensenyar

com a forma de difusió, de transferència dels seus coneixements i d'implicació amb la societat.

I aquests investigadors creu que ensenyen bé? Aquest capficament en la investigació no ha llevat una mica de qualitat a la docència?

No ho sé. És cert que ser un bon investigador et dona prestigi en la universitat i, en canvi, per fer una bona docència no reps aquest reconeixement.

I no s'hauria de reconèixer d'alguna manera una bona docència?

I com es reconeix? Crec que una bona docència és una cosa íntima entre tu i els teus alumnes.

Una bona classe costa molt d'esforç de preparar...

I tant! Però, com s'avalua això? Evidentment, hi ha les avaluacions dels alumnes, però els resultats, encara que són indicatius, són relatius.

Per què? Sembla que les avaluacions dels alumnes són prou imparcials. Prou pròximes a la realitat.

És que la realitat no existeix! [Riu obertament.] Caram, hem arribat a un debat una mica bizantí. Volia dir que la realitat depèn dels subjectes. Un bon professor no és un bon professor per ell mateix, és un bon professor en relació a uns bons alumnes. Pense que hi ha alumnes que no responen, amb els quals no sintonitzes.

Hi ha molts alumnes que busquen un títol universitari i, per tant, la disciplina que els ensenyes no els importa gaire. I un bon professor tan sols ho pot ser si els alumnes fan una bona feina. Per això dic que és ben difícil d'avaluar aquesta docència.

No continua sent la Universitat massa elitista? Massa tancada a la societat, per exemple, als professors de secundària. No s'ha perdut aquest desig d'il·lustrar la societat?

Crec que és important la projecció de la Universitat a la societat. El que passa és que això s'ha transformat gairebé en un tòpic, en un retret a la universitat.

Potser s'hauria d'avaluar en un currículum acadèmic la tasca divulgativa.

**«AL FINAL EL CIENTÍFIC HA
D'INVESTIGAR, FER CLASSES,
FER GESTIONS, ANAR
A REUNIONS DE DEPARTAMENT,
PARTICIPAR EN ELS ÒRGANS
DE LA UNIVERSITAT. I A MÉS
DE TOT AIXÒ: DIVULGAR!
AIXÒ NO ÉS UN INVESTIGADOR!
AIXÒ ÉS SUPERMAN»**

Filosòficament parlant, hi estic d'acord. Però és molt complex. Tornem al mateix: no és fàcil d'avaluar la divulgació i establir criteris valoratius objectius que no acaben deixant en segon terme la tasca investigadora pròpiament dita.

Pense, per exemple, en l'obra de Joan Fuster, tan divulgativa i atractiva. Tan suggerent tot i tractar aspectes àrids de la literatura.

Però Joan Fuster és excepcional. Quan escriu la *Història de literatura catalana* hi és ell sempre al darrere, i aquesta és la qualitat que més m'agrada dels investigadors i també dels escriptors, com José Saramago. A banda de l'elaboració literària de la seua obra, darrere hi ha una filosofia de la vida, una filosofia de l'ésser humà. Una coherència vital que traspasa el contingut de l'obra.

**«PERÒ JOAN FUSTER ÉS
EXCEPCIONAL. QUAN ESCRIU,
PER EXEMPLE, LA “HISTÒRIA DE LA
LITERATURA CATALANA” HI ÉS ELL
SEMPRE AL DARRERE, I AQUESTA
ÉS LA QUALITAT QUE MÉS
M'AGRADA DELS INVESTIGADORS
I TAMBÉ DELS ESCRIPTORS,
COM JOSÉ SARAGAMO»**

Quins són els seus escriptors preferits?

M'interessen molts i molts diversos. Per exemple, García Márquez, Pere Calders o Mercè Rodoreda. En Rodoreda, veig que per sota d'una aparença senzilla, a sota d'un localisme i d'una visió quotidiana de l'existència, hi ha moltes coses, sobretot des d'un punt de vista femení. Igual com Fuster o Saramago, Rodoreda és al darrere de la seua obra, i la seua condició de dona en una societat determinada queda ben palesa.

Llegeix obres de divulgació científica?

M'agraden molt els llibres de Marvin Harris, per exemple. Són suggerents i divertits. També he llegit amb gust algunes obres del Premi de Divulgació Científica de la Universitat de València, com *El cervell polièdric*. Però saps què passa? Hi ha moltes coses interessants a llegir. I, malauradament, no tinc tot el temps que voldria. ©